

Η Ιδιότητα του Ρασοφόρου Μοναχού. Η επιστολή του Πατριάρχου Αντιοχείας Θεοδώρου Βαλσαμώνος «προς τον μοναχόν Θεοδόσιον χάριν ρασοφόρων» (Μιλτιάδης Α. Ματσούκας, υπ. Δρ. Θεολογίας Α.Π.Θ.)

[/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)



Ο μοναχικός βίος δεν αποτελεί δημιούργημα μιας συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής ούτε επινόηση κάποιων ανθρώπων αλλά καταστάλαγμα και κατάληξη πολλών διεργασιών εντός της μακραίωνης εκκλησιαστικής ζωής και παραδόσεως [1]. Το πρότυπο όλων εκείνων που προσβλέπουν στο μοναχικό βίο είναι η περί του θρόνου και τον ουράνιο κόσμο του Θεού, ζωή των αγγέλων, προ της δημιουργίας του αισθητού ακόμη κόσμου [2]. Αυτή την ζωή αναζητούσαν οι Δίκαιοι και οι Προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης· αυτή την Νέα Εδέμ δίδαξε με τη ζωή και την δράση του ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, αυτός ο «επίγειος άγγελος και ουράνιος άνθρωπος», όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο υμνογράφος. Αλλά και ο ίδιος ο Χριστός έζησε ως μοναχός στην επίγεια ζωή του με νηστεία, προσευχή, ακτημοσύνη, παρθενία, αγρυπνία και προ πάντων με υπακοή στο θέλημα του Πατέρα Του. Κατά το παράδειγμα εκείνου χιλιάδες

μοναχοί και μοναχές στο διάβα των αιώνων δέχθηκαν αυτή την κλίση του Κυρίου, για να εξέλθουν από τον κόσμο και να ζήσουν «κατά μόνας».

Με την εμφάνιση λοιπόν του Χριστιανισμού, πολλοί από τους χριστιανούς εμπορούμενοι από ένθεο ζήλο εγκατέλειπαν τον κόσμο και τότε πλησίον των μεγάλων πόλεων και πότε μεμονωμένοι ως ασκητές ή μεταξύ άλλων ανθρώπων, διήγαν στην έρημο βίο ασκητικό και μονήρη, προς ψυχική και πνευματική ωφέλεια [3]. Κατά αυτόν τον τρόπο κατανοούμε ότι ο μοναχικός βίος αρχικώς δεν είχε κάποια συγκεκριμένη οργάνωση αλλά ήταν εμπορούμενος περισσότερο με τα στοιχεία του αναχωρητισμού και του ασκητισμού, του οποίου βέβαια οι ρίζες ανάγονται σε παλαιότερες εποχές και κυρίως στις ιδέες περί ηθικής τελειώσεως, των ανατολικών λαών.



Στη συνέχεια όταν όλη αυτή η φυγή από τον κόσμο έλαβε συγκεκριμένο χαρακτήρα με την δημιουργία των μεγάλων μοναστικών κοινοτήτων της Αιγύπτου και της Παλαιστίνης, δημιουργήθηκε ταυτόχρονα και η ανάγκη να οργανωθεί και να ταυτοποιηθεί με συγκεκριμένες κανονικές και τυπικές διατάξεις η διαδικασία εισαγωγής και υποδοχής κάποιου σε μοναστήρι, ο τρόπος και ο χρόνος δοκιμασίας του και τέλος η Μοναχική Κουρά και η υπαγωγή του στην τάξη των μοναχών.

Στην πορεία όλων των αιώνων ένα από τα σημαντικότερα θέματα που απασχολεί την έρευνα περί του φαινομένου του μοναχισμού είναι η ιδιότητα του ρασοφόρου μοναχού. Το κύριο ζήτημα σχετικά με την ιδιότητα αυτή είναι αν η πρόσκτησή της επιφέρει και όλες τις επακόλουθες συνέπειες όπως αυτές χαρακτηριστικά ορίζονται τόσο στο Εκκλησιαστικό όσο και το Κανονικό Δίκαιο ή αν απλώς η

ιδιότητα αυτή κατατάσσει τον ρασοφόρο στην τάξη των Δοκίμων μοναχών χωρίς καμία απολύτως συνέπεια που θα επέφερε τυχόν αποβολή αυτής.

Πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι μέχρι και τα τέλη του 8ου αιώνα ουδεμία μνεία υπάρχει για διάκριση του Μοναχικού Σχήματος, αλλά αυτό λογίζεται ως ένα και το αυτό Μέγα Αγγελικό Σχήμα, όπως το δημιουργήσε ο ιδρυτής του Κοινοβιακού Μοναχισμού, ο Μέγας Παχώμιος (4ος αι.). Η αρχαιότερη αναφορά περί διακρίσεως του μοναχικού σχήματος, υπάρχει στη Διαθήκη Θεόδωρου του Στουδίτη, όπου εκεί χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Οὐ δοίης ὅπερ λέγουσιν μικρόν σχήμα ἔπειτα μετὰ χρόνους ἕτερον ὡς μέγα» [4]. Πιο ξεκάθαρη είναι η εικόνα περί του ζητήματος, στα χρόνια του αγίου Ευσταθίου, Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (10ος αι.), όπου σύμφωνα με τον ίδιο υπάρχει η τριμερής διάκριση των μοναχών, σε μικρόσχημους, μέσους μανδυώτες και μεγαλόσχημους, αντίστοιχη προς τις τρεις βαθμίδες της πνευματικής τελειώσεως. Επιπλέον, επανάληψη αυτής της διακρίσεως έχουμε ένα αιώνα αργότερα, όπως αυτό συνάγεται, από την πληροφορία που μας παρέχει στο Πηδάλιο ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης (19ος αι.), από το έργο «Περί Μυστηρίων» του Ιώβ του Αμαρτωλού, όπου εκεί γίνεται λόγος για ρασοφορούντες μοναχούς, τους οποίους όμως ταυτίζει με τους μικρόσχημους: «Το μοναχικόν σχήμα από του ελλάτονος επί το τελειότερον προχωρεί, από μικρόσχημου και ρασοφόρου καλουμένου, εις το της Κουράς άγιον σχήμα, και από τούτου πάλιν εις το αγγελικόν μέγα καλούμενον» [5]. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε, ότι από την λεπτομερή μελέτη των πηγών, διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει κάποιος ακριβής χρόνος κατά τον οποίο να εισήλθε στη διάκριση του Μοναχικού Σχήματος και η ιδιότητα του ρασοφόρου Μοναχού, η οποία φέρεται να χρησιμοποιείται για διαφορετικούς λόγους ανάλογα με την περιρρέουσα κατάσταση της εκάστοτε εποχής και πάντοτε ως εξέλιξη της διακρίσεως αυτής.

Παραπομπές:

- 1. Αγιορείτου Μοναχού, Ακολουθία εις αρχάριον ρασοφορούντα ή κατά πόσον ο έχων υποστή την ακολουθίαν εις αρχάριον ρασοφορούντα μετέχει της μοναχικής ιδιότητος. Περιοδικό Θεοδρομία, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2008.**
- 2. Αρχιμ. Αιμιλιανού, Καθηγουμένου Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας, Κατηχήσεις και Λόγοι 1, Σφραγίς Γνησία, εκδ. Ορμύλια, 1995.**
- 3. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε τον Μέγα Αντώνιο, τον Μακάριο Αιγύπτιο και τον Πάυλο της Θηβαίδος, οι οποίοι έζησαν στην έρημο βίο ασκητικό και επίπονο χωρίς να οργανώσουν μια συγκεκριμένη μορφή μοναχικής κοινωνίας, αλλά με μοναδικό τους μέλημα την σωτηρία της ψυχής τους συγκέντρωσαν γύρω τους πολλούς που και οι ίδιοι**

εμπορούμενοι από τον πόθο της αγάπης του Χριστού, αναχωρούσαν για την έρημο. Όλοι αυτοί που αποτέλεσαν και την πρώτη «ύλη» για την δημιουργία του μοναχισμού, δεν μας παρέδωσαν τυπικές διατάξεις και εντολές που να διέπουν ένα οργανωμένο σύστημα μοναχικού βίου, αλλά στη συνείδηση της Εκκλησίας τιμώνται μέχρι και σήμερα ως πρότυπα ασκητικής ζωής και ως θεμελιωτές του Μοναχισμού.

4. Του οσίου και θεοφόρου πατρός ημών και ομολογητού Θεοδώρου, ηγουμένου του Στουδίου Διαθήκη, Εντολή ιβ', PG 99, 1820C. Πρβλ. PG 99, 941C.

5. Πηδάλιον της Νοητής Νηός, της Μιάς, Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας των Ορθοδόξων Εκκλησίας, ήτοι άπαντες οι Ιεροί και Θείοι Κανόνες, προς κατάληψιν των απλουστέρων ερμηνευόμενοι παρά Αγαπίου Ιερομονάχου και Νικοδήμου Μοναχού, ανατ. γ' εκδόσεως Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη, σ. 259, σημ. 1. Επιπλέον πρέπει να σημειώσουμε ότι ο άγιος Νικόδημος προσπαθώντας και ο ίδιος να προβεί σε κάποια διάκριση του Μοναχικού Σχήματος, ταυτίζει τους Ρασοφόρους με τους Εισαγωγικούς μοναχούς ενώ τους μέσους με τους Μικρόσχημους. Πρβλ. οπ.π.

6. Ράλλη, Γ. Α - Ποτλή, Μ., Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων...., Μελέται Θεοδώρου Βαλσαμώνος. Του Αγιωτάτου Πατριάρχου Αντιοχείας Θεοδώρου Βαλσαμώνος, Επιστολή προν τον οσιότατων καθηγητήν των κατά τον Παπίκιον μοναστηρίων, μοναχόν κυρόν Θεοδόσιον, χάριν των ρασοφόρων, τομ. Δ', Αθήνησιν 1854, σσ. 497 - 510.

Ευρεία συζήτηση περί του θέματος ανακύπτει εξ αφορμής της επιστολής του Πατριάρχου Αντιοχείας, Θεοδώρου Βαλσαμώνος προς τον μοναχό Θεοδόσιο «χάριν των ρασοφόρων» [6]. Σε αυτή την επιστολή, ο έγκριτος ερμηνευτής των κανόνων και διαπρεπής νομομαθής, αναπτύσσει τις απόψεις του για την ιδιότητα των ρασοφόρων μοναχών στηριζόμενος και στην ερμηνεία [7] που ο ίδιος κάνει, στον Ε' Κανόνα της Πρωτοδευτέρας Συνόδου της Κωνσταντινουπόλεως (861 μ.Χ), όπου ορίζεται: «... μηδένα του μοναχικού καταξιούσθαι σχήματος, πριν αν της τριετίας χρόνος εις πείραν αυτοίς αφεθείς, δοκίμους αυτούς τηλικαύτης βιοτής παραστήση» [8].



Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των βασικών στοιχείων της Επιστολής, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε την δυσκολία του Βαλσαμώνος στη διατύπωση της άποψης του, σχετικά με το ζήτημα των ρασοφόρων. Ο ίδιος αρχικά περιορίζεται στις γνώμες πολλών συγχρόνων του για το ζήτημα παρουσιάζοντας και πολλά ιστορικά στοιχεία από την πρακτική που εφαρμόζονταν στα χρόνια του [9]. Βέβαια πιστεύουμε ότι αυτή η έντονη διστακτικότητά του οφείλεται τυχόν, στην αποφυγή δημιουργίας, εκ μέρους του, μιας υποτιθέμενης τάξης ρασοφόρων μοναχών, τη στιγμή που νομοκανονικά για τη συγκεκριμένη εποχή, δεν υφίσταται. Επιπλέον χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως και οι άλλοι δυο έγκριτοι ερμηνευτές των κανόνων, ο Ιωάννης Ζωναράς και ο Αλέξιος Αριστηνός, δεν εκθέτουν στις ερμηνείες του, κάτι διαφορετικό για το ζήτημα, αλλά απλώς περιορίζονται στην γραμματολογική έκθεση του νοήματος του κανόνα [10].

Έτσι, ο Βαλσαμών αρχικά, επαναλαμβάνοντας όπως είπαμε και προηγουμένως, τον σχολιασμό του για τον Ε' Κανόνα της Πρωτοδευτέρας Συνόδου της Κωνσταντινουπόλεως, τονίζει ότι η ρασοφορία αποτελούσε έναν εύσχημο τρόπο με τον οποίο οι ηγούμενοι των διαφόρων μονών μπορούσαν να προχωρήσουν κατά κάποιο τρόπο σε Μοναχική Κουρά, πριν τη συμπλήρωση της απαραίτητης χρονικής δοκιμασίας των τριών ετών, χωρίς δηλαδή να παρακάμπτουν τις επιταγές του συγκεκριμένου κανόνα. Η πράξη της ρασοφορίας αποτελούσε για τους υποψήφιους

προς Μοναχική Κουρά, ένα είδος δεσμεύσεως όσον αφορά τον μοναχικό βίο, ένα είδος «αρραβώνος» [11], θα λέγαμε. Εξάλλου δεν υπήρχε κάποιος συγκεκριμένος χρονικός περιορισμός [12] για να τελεσθεί η πράξη της ρασοφορίας, από τη στιγμή που η ιδιότητα του ρασοφόρου δεν είχε καμία νομοκανονική ισχύ.

Στη συνέχεια της Επιστολής αναφέρεται στον ιδρυτή του κοινοβιακού μοναχισμού κατά τον 4ο αιώνα, όσιο Παχώμιο, ο οποίος παρέδωσε στην Εκκλησία την τάξη της ακολουθίας της Μοναχικής Κουράς, δεχόμενος σύμφωνα με το βίο του, αποκάλυψη από Άγγελο Κυρίου. Εδώ ο Βαλσαμών χαρακτηρίζει ως «μύθος αντικρύς εστι και ερεσχελία σατανική κατά του μεγάλου Πατρός» [13], τα όσα από πολλούς του καταμαρτυρούνται σχετικά με τον τρόπο και το χρόνο δοκιμασίας των ρασοφορούντων στις μονές. Τονίζει ο Βαλσαμών ότι πουθενά δεν αναφέρονται ως ρητές εντολές του Οσίου Παχωμίου, σχετικά με την τριετή δοκιμασία ρασοφορούντων η και μη ρασοφορούντων. Κατά αυτό τον τρόπο συνάγονται τα όσα αρχικά αναφέραμε ότι μέχρι και τα μέσα η και τέλη του 8ου αιώνα δεν υφίσταται ζήτημα σχετικά με τους ρασοφόρους και ιδιαίτερα στην εποχή του Οσίου Παχωμίου δεν υπήρχε καν ως έννοια η ιδιότητα του «ρασοφόρου». Γι αυτό ο Βαλσαμών στο συγκεκριμένο σημείο της επιστολής του είναι αυστηρός με αυτούς που στην προσπάθειά τους τυχόν, να υπερασπίσουν τη θέση τους για την ιδιότητα των ρασοφόρων ως μοναχών, επικαλούνται «ψευδώς» εντολές του Οσίου Παχωμίου.

Παραπομπές:

6. Ράλλη, Γ. Α - Ποτλή, Μ., Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων....., Μελέται Θεοδώρου Βαλσαμώνος. Του Αγιωτάτου Πατριάρχου Αντιοχείας Θεοδώρου Βαλσαμώνος, Επιστολή προν τον οσιότατων καθηγητήν των κατά τον Παπίκιον μοναστηρίων, μοναχόν κυρόν Θεοδόσιον, χάριν των ρασοφόρων, τομ. Δ', Αθήνησιν 1854, σσ. 497 - 510.

7. Ουσιαστικά ο Βαλσαμών επαναλαμβάνει το περιεχόμενο της ερμηνείας του στον κανόνα με σκοπό να καταδείξει την πρακτική που εφαρμόζονταν στην εποχή του καθώς και να προσεγγίσει καλύτερα, στο να αναδείξει τους βασικούς λόγους δημιουργίας αυτής της ιδιαίτερης τάξης των ρασοφόρων μοναχών. Συνολικά για τα ερμηνευτικά σχόλια του Βαλσαμώνος, βλ. Ράλλη, Γ. Α - Ποτλή, Μ., Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων....., οπ.π., σσ. 664 - 667.

8. Βλ. οπ.π., τομ. Β', Αθήνησιν 1852, σσ. 663-667.

9. Βλ. οπ.π. σσ. 664 - 667.

10. Βλ. οπ.π., σσ. 663-664 και σ. 667.

11. Χαρακτηριστικά είναι και τα όσα υποστηρίζει ο άγιος Νικόδημος ο

Αγιορείτης, ο οποίος σημειώνει ότι όποιος έλαβε το Μικρό Σχήμα, οφείλει να προχωρήσει ως το τέλος της ζωής στη λήψη του Μεγάλου και Αγγελικού Σχήματος, » διά τι καθώς αρραβών με τον γάμον συγκρινόμενος είναι ατελής», έτσι και το Μικρό Σχήμα ως «αρραβών» του Μεγάλου είναι και αυτό ατελές. Μάλιστα ο άγιος αναφέρει και την άποψη του αγίου Συμεών Θεσσαλονίκης, ο οποίος χαρακτηριστικά σημειώνει: «... όσοι είναι ατελείς εις το σχήμα, πρέπει να τελειωθούν, ίνα μη αποθάνουν ατελείς...», βλ. Πηδάλιον, οπ.π. σσ. 259 -260, σ.1.

12. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι ο Βαλσαμών αναφέρει ότι τα όσα καταμαρτυρούνται ως γνώμη του Μεγάλου Βασιλείου, περί του συγκεκριμένου ζητήματος, δεν απαντώνται σε κανένα από τα συγγράμματά του. Ωστόσο ο ίδιος περιορίζεται στο κάνει μια απλή αναφορά στο θέμα, χωρίς να προχωρά στην περαιτέρω έρευνα προς απάντηση και τυχόν αναίρεση των λεχθέντων, γεγονός που δηλώνει την διστακτικότητά του να διατυπώσει με σαφήνεια την προσωπική του θέση. Βλ. Ράλλη, Γ. Α - Ποτλή, Μ., Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων...., τομ. Δ', σ. 499.

13. Βλ. όπ.π. σσ. 499 - 500.

Έπειτα, ο Βαλσαμών στην επιστολή του κάνει μια αναφορά στην άποψη του Αββά Κασσιανού του Ρωμαίου, σχετικά με το είδος της ενδυμασίας του «εκσφεδονησθέντα του κόσμου, και μονής αδελφότητι προσερχομένον» [14], όπως χαρακτηριστικά σημειώνει. Φέρεται λοιπόν πως για καθαρά λόγους τυπικούς και κυρίως ομοιομορφίας, οι προσερχόμενοι για να μονάσουν - ως δόκιμοι μοναχοί ακόμη - απεκδύονταν τη λαϊκή ενδυμασία και ενδύονταν με ρούχα της Μονής, τα οποία αφενός μεν δεν ήταν όμοια με εκείνα των μοναχών, ωστόσο δεν είχαν και σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Εδώ ο Βαλσαμών είναι πιο ξεκάθαρος όσον αφορά το ζήτημα της ενδυμασίας των Δοκίμων Μοναχών. Τονίζει χαρακτηριστικά ότι: «... αλλά των αδελφών πάντων συνηγμένων, προαχθείς εις το μέσον , εκδύεται τα ίδια ιμάτια, και διά χειρών του αββά ενδύμασι του μοναστηρίου μεταμφιέννυται...» [15]. Με αυτό τον τρόπο ο Δόκιμος «ενεδύσατο την πτωχείαν του Χριστού» [16] και συγκαταλέγονταν κατά ομοιόμορφο τρόπο στην ζωή της αδελφότητας. Ωστόσο τα ενδύματα τα οποία απεκδύονταν ο Δόκιμος, δεν καταστρέφονταν αλλά φυλάσσονταν από τον Οικονόμο της Μονής «...έως προκοπής της αυτού, και αναστροφής, και υπομονής της εν διαφόροις πειρασμοίς απόδειξιν παράσχη...» [17], όπως χαρακτηριστικά αναφέρει. Βέβαια σημειώνει και ο ίδιος ότι τα άμφια αυτά δεν ήταν μοναχικά αλλά ενδύματα που είχε η Μονή για τους Δοκίμους, οι οποίοι μετά από εύλογο χρονικό διάστημα και «δοκιμασίας διατριβόντες», προσέρχονταν να λάβουν το Μοναχικό Σχήμα και κατ' επέκταση να

ενδυθούν τα μοναχικά άμφια.



Προχωρώντας παρακάτω ο Βαλσαμών τονίζει πως η δημιουργία της ιδιαίτερης τάξης των ρασοφόρων μοναχών, αποτελούσε ένα πνευματικό στάδιο πριν από τη λήψη του Μικρού Σχήματος και εν συνεχεία του Μεγάλου και Αγγελικού Σχήματος [18]. Έτσι για καθαρά πνευματικούς λόγους διακρίσεως του Μοναχικού Σχήματος, εισήχθη πέραν του Μικρού και Μεγάλου Σχήματος, ο «βαθμός» του Ρασοφόρου μοναχού, ώστε δια μέσω αυτού και των υπολοίπων βαθμίδων της μοναχικής τελειώσεως να καλλιεργείτε ο πόθος της μοναχικής ζωής και να ανελίσσεται πνευματικά ο μοναχός [19].



Ο Βαλσαμών εκθέτει, μέσα από την Επιστολή του, με σαφήνεια τα επιχειρήματά του όσον αφορά το ερώτημα αν και κατά πόσον η πρόσκτηση της ιδιότητας του ρασοφόρου επιφέρει ταυτόχρονα και την πρόσκτηση της μοναχικής ιδιότητας, με όλες τις επακόλουθες συνέπειες που ορίζονται στο Εκκλησιαστικό και Κανονικό Δίκαιο. Από την λεπτομερή ανάγνωση του συνόλου της Επιστολής, αντιλαμβανόμαστε τους ηθικούς κυρίως λόγους που οδηγούν τον Βαλσαμόνα, στη υιοθέτηση της άποψης περί της ιδιότητας του Μοναχού ακόμη και στους Ρασοφόρους. Έτσι υπογραμμίζεται ότι ο Ρασοφόρος είναι ηθικά δεσμευμένος να ζει μοναχικά, εφόσον συναναστρέφεται σε μοναχικό περιβάλλον και μετά από εύλογο χρονικό διάστημα και παρέλευση της κανονικής δοκιμασίας του, θα λάβει το Μοναχικό Σχήμα. Οι ηθικές δεσμεύσεις υφίστανται στα εξής: α) Η αλλαγή του ονόματος. Ο προσερχόμενος να λάβει την ευχή της Ρασοφορίας αλλάζει το κοσμικό του όνομα και λαμβάνει το νέο μοναχικό όνομα, γεγονός που υποδηλώνει ότι αρνείται την κοσμική ζωή, β) Η περιβολή του ράσου ή κατά την εποχή του Βαλσαμώνος η διαφορετική σε σχέση με τους λαϊκούς ενδυμασία, γ) Η διαβίωση του σε μοναχικό περιβάλλον, δ) το σκανδαλώδες το να εμφανίζεται κανείς πότε με μοναχικά και πότε με κοσμικά ενδύματα. Στο σημείο αυτό αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια του Βαλσαμώνος να παραλληλίσει την τυχόν αποβολή του Ράσου από το Ρασοφόρο, με το ποινικό αδίκημα του εμπαιγμού του Μοναχικού Σχήματος [20].

Ωστόσο επειδή η όλη προσπάθεια δεν βρίσκει νομικά ερείσματα, ό ίδιος ο Βαλσαμών περιορίζεται μόνο στην απλή αναφορά της συγκεκριμένης διατάξεως χωρίς περαιτέρω σχολιασμούς, διότι πράγματι δεν υφίσταται το ποινικό αδίκημα της προσβολής του Μοναχικού Σχήματος διά της αποβολής του ράσου, εφόσον η πράξη αυτή, δεν ταυτίζεται με την αντίστοιχη πράξη των ηθοποιών επί της σκηνης, που ενδύονταν και στη συνέχεια απέβαλλαν το ράσο με σκοπό να εμπαίσουν την ιδιότητα των Κληρικών και των Μοναχών και η οποία ήταν ποινικώς κολάσιμη κατά τις ισχύουσες τότε διατάξεις [21].

Παραπομπές:

14. Βλ. .οπ.π. σ. 500.

15. Βλ. οπ.π. σσ. 501 - 502. Πρβλ. την άποψη του Βαλσαμώνος για τα άμφια και τα ενδύματα των συγκαταλεγμένων στον Ιερό Κλήρο, συνεπώς και των μοναχών, στο Ράλλη, Γ. Α - Ποτλή, Μ., Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων...., τομ. Β', σ. 365 και σσ. 623-624.

16. Βλ. ο.π.

17. Βλ. Ράλλη, Γ. Α - Ποτλή, Μ., Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων...., τομ. Δ', σ. 502

18. Βλ. οπ.π. σσ. 508-510.

19. Βλ. Αρχιμ. Ιερωνύμου Νικολοπούλου, Περί των ρασοφόρων μοναχών, Θεολογία, τομ. 76 (2005), σ. 7.

20. Ο Βαλσαμών σε αυτό το σημείο της Επιστολής αναφέρεται στο ποινικό αυτό αδίκημα, παρουσιάζοντας το ΙΓ' Κεφάλαιο, του Α' τίτλου, του Δ' Βιβλίου των Βασιλικών, του Αυτοκράτορος Λέοντος του Σοφού, όπου συγκαταλέγεται η διάταξη του ΞΔ' Κεφαλαίου της ΡΚΓ' Νεαράς του Αυτοκράτορα Ιουστινιανού. Πρβλ. και Αρχιμ. Ιερωνύμου Νικολοπούλου, οπ.π., σ. 11.

21. Να υπογραμμίσουμε ότι αν και σήμερα δεν ισχύουν αυτές οι διατάξεις όσον αφορά το ποινικό κολάσιμο της πράξης, η τυχόν εκ μέρους τινός, προσβολή του Μοναχικού Σχήματος ή της Ιδιότητος του Κληρικού, τιμωρείται επί τη βάση της καθυβρίσεως της επικρατούσης εν Ελλάδι θρησκείας (άρθρο 199 του Ποινικού Κώδικα). Πρβλ. Γεωργίου Α. Πουλή, Θρησκευτικό Ποινικό Δίκαιο, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1996, σ. 35.

Ένα επιπλέον στοιχείο που μας παραθέτει ο Βαλσαμών, είναι η διάκριση μεταξύ όσων δέχτηκαν την ευχή της ρασοφορίας «μετά τρισαγίου» και όσων ρασοφόρησαν «άνευ τρισαγίου». Έτσι στους μεν πρώτους, κατά την άποψη του ίδιου, δεν υπάρχει δυνατότητα να αποβάλλουν το ράσο και να αναχωρήσουν από

τη Μονή της μετανοίας τους, αφού είναι ηθικά δεσμευμένοι να παραμείνουν στη Μονή και να ασκηθούν στο μοναχικό στίβο ώστε μετά από κατάλληλο χρονικό διάστημα – που και πάλι το προσδιορίζει στα τρία έτη, όπως το ορίζει ο Ε΄ Κανόνας της Πρωτοδευτέρας – να λάβουν το Μοναχικό Σχήμα, ενώ για τους δεύτερους σημειώνει ότι ακωλύτως και χωρίς καμία συνέπεια μπορούν να αποβάλλουν το ράσο και να αναχωρήσουν από την Μονή [22]. Βέβαια αυτή η διμερής διάκριση μεταξύ των ρασοφορούντων, δεν επιφέρει και τη δυνατότητα δημιουργίας μιας κάποιας συγκεκριμένης «Ακολουθίας εις αρχάριον ρασοφορούντα», την εποχή του Βαλσαμώνος (12ος αι.) και επομένως φαίνεται να μην λογίζεται πολύ σοβαρά υπόψιν [23].

Στη συνέχεια ο Βαλσαμών αναφέρεται στην πρακτική πολλών ηγουμένων της εποχής του, οι οποίοι, πριν ακόμη οι προσερχόμενοι στο μοναχικό βίο συμπληρώσουν το απαραίτητο χρονικό διάστημα δοκιμασίας, όχι μόνο μετασχηματίζουν αυτούς και τους αλλάζουν το κοσμικό όνομα, αλλά και προβαίνουν στη Μοναχική τους Κουρά [24]. Παραγγέλλει λοιπόν σε αυτούς, όπως ζητούν από τους ενδιαφερομένους να ζήσουν την μοναχική ζωή, να παραμένουν στη Μονή και να ελπίζουν δια της πνευματικής προόδου που επιτυγχάνεται δια της δοκιμασίας και της ασκήσεως, να λάβουν το Μοναχικό Σχήμα, όπως το επιτάσσει ο Ε΄ Κανόνας της Πρωτοδευτέρας της Κωνσταντινουπόλεως.



Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι ο αναφερόμενος κανόνας, τον οποίον επικαλείται ο Βαλσαμών, ορίζει την τριετή δοκιμασία των προσερχομένων να ζήσουν βίο μοναχικό, χωρίς να αναφέρεται στην περιβολή ή μη του ράσου. Συνεπώς γίνεται

σαφές ότι ο Δόκιμος μοναχός, θα υποστεί τριετή δοκιμασία και άσκηση φέροντας λαϊκή ενδυμασία και μόνο διά της δοκιμασίας αυτής και μετά από την παρέλευση του συγκεκριμένου χρόνου, θα λάβει έστω το Μικρό Σχήμα. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι για τους κανόνες είναι άγνωστη η ιδιότητα των ρασοφόρων και φυσικά άγνωστες οι τυχόν δεσμευτικές συνέπειες που απορρέουν από την ιδιότητα αυτή. Άρα και ο Βαλσαμών αναγνωρίζει ότι η πρακτική της ρασοφορίας αποτέλεσε έναν τρόπο κατά τον οποίο υφίσταται μιας κάποιας μορφής παράκαμψη του σχετικού κανόνος, χωρίς όμως ο ίδιος να διολισθαίνει και να εκπίπτει συνολικά της εφαρμογής του.

Κάνοντας μια επισκόπηση των όσων αναφέραμε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο Βαλσαμών, επηρεασμένος και από την πρακτική που εφήρμοζαν οι ηγούμενοι των Μονών στην εποχή του [25], αντιμετωπίζει το όλο ζήτημα περί της ιδιότητος των ρασοφόρων, εξ απόψεως ηθικής περισσότερο παρά να προσπαθεί να το στηρίξει νομοκανονικά. Περιορίζεται περισσότερο στις ηθικές δεσμεύσεις που απορρέουν από την ιδιότητα αυτή κυρίως στη βάση των «σιωπηρών ομολογιών», που δίνει ο προσερχόμενος να λάβει την ευχή της ρασοφορίας και ιδιαίτερα της συναναστροφής αυτού σε μοναχικό περιβάλλον, στο οποίο πρέπει να παραμένει, παρά του ότι δεν είναι «τέλειος» μοναχός, μέχρις ότου λάβει το Μοναχικό Σχήμα.

Παραπομπές:

22. Βλ. ό.π. σ. 502.

23. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει στη μελέτη του για το ζήτημα, ο Αρχιμ. Ιερώνυμος Νικολόπουλος, βλ. ό.π. σ. 11.

24. Βλ. Θεοδώρου Βαλσαμώνος, ό.π. σ. 507.

25. Πρέπει εδώ να υπογραμμίσουμε ότι η από την εποχή του Βαλσαμώνος και έπειτα, υπήρξαν πολλές σημαντικές ιστορικές ανακατατάξεις λόγω των μεγάλων πολέμων, εμφυλίων και εθνικών, των σταυροφοριών και των μεγάλων δυναστικών ερίδων, που είχε σαν αποτέλεσμα πολλοί χωρίς να έχουν κάποια ιδιαίτερη μοναχική κλίση να αναχωρούν από τον κόσμο και να προσέρχονται στις Μονές, όπου ζητούσαν να διαβιώσουν ανάμεσα στους μοναχούς περισσότερο για λόγους ασφαλείας. Εκεί οι ηγούμενοι για να μην υπάρχει ανομοιομορφία, δηλαδή για να μην περιφέρονται οι ίδιοι με κοσμικά ενδύματα, τους ενέδυσαν με μοναχικά ρούχα, χωρίς όμως να τελούν υπό το πρίσμα της μοναχικής ιδιότητος και των συνεπειών που απέρρεαν από αυτή. Πολλοί από αυτούς βέβαια πριν από το τέλος της ζωής τους, επειδή είχαν δοκιμασθεί και ασκηθεί καταλλήλως και χρονικά, λάμβαναν κατά επιθυμία τους το Μοναχικό Σχήμα. Το γεγονός αυτό μπορούμε να το παραλληλίσουμε με την περίπτωση των πρώτων αναχωρητών από τον κόσμο, οι οποίοι εξ αφορμής των διωκτών του

χριστιανισμού έφευγαν στην έρημο όχι εμπορούμενοι από Θείο ζήλο για ασκητική ζωή, αλλά για την ασφάλειά τους. Εκεί, οι ίδιοι παραμένοντες στην έρημο και ζώντας με τα στοιχειώδη του βίου, όπως χαρακτηριστικά τονίζεται σε πολλά κείμενα της ασκητικής γραμματείας, ασκούσαν στην προσευχή, στην αγρυπνία και στην υπακοή στο θέλημα του Θεού και κατά αυτόν τον τρόπο διήγαν βίο μοναχικό, ως αναχωρητές και όχι με την ιδιότητα των μοναχών, αφού δεν κείρονταν αλλά παρέμεναν ως τας δυσμάς του βίου ως λαϊκοί. Για το ίδιο ζήτημα πρβλ. και Αρχιμ. Ιερωνύμου Νικολοπούλου, όπ.π.